

TASVIRIY SAN'AT DARSLARINI TAKOMILLASHTIRISH O'QUVCHILAR IJODIY FAOLLIGINI OSHIRISH TEXNOLOGIYALARI

Karimov Hasan Maxammadjon o'gli

**Namangan Davlat Universiteti Tasviriy va amaliy bezak San'ati 1
kurs Magistratura talabasi"**

<https://doi.org/10.5281/zenodo.6558872>

MAQOLA TARIXI

Qabul qilindi: 01-may 2022
Ma'qullandi: 10- may 2022
Chop etildi: 15- may 2022

KALIT SO'ZLAR

*San'at, usul, texnologiya,
pedagogik texnologiya,
interfaol usullar,
noan'anaviy, kompozitsiya*

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada san'at, usul, texnologiya, tasviriy san'at darslarida o'quvchilar ijodiy faolligini takomillashtirish usullari, texnologiyalari, interfaol usullar, o'quvchilarda innovatsion texnologiyalardan foydalanish ko'nikmalarini shakllantirishi, bugungi kunning yoshlari qanday usul va texnologiyagalariga ega bo'lishi kerakligi yoritilib berilgan

Kirish. San'at olami keng qamrovli, juda turli sohalar va tarixga boy hisoblanadi. Masalan, rassomchilik, qo'shiqchilik va h.k. Insonlarni ilhomlantirib, ish qilishiga undaydigan narsa san'at turlari hisoblanadi. San'at olamiga kiradigan inson juda ham mard va san'atni sevuvchi bo'lishi ham kerak. Yer yuzidagi har bir kishi san'at atamasini yaxshi biladi va hozirgi kunda kundalik hayotimizda ham faol ishlatib kelimiz. Ammo barchani ham san'atning aslida nima ekanligi unchalik qiziqitirmaydi. San'atning eng qadimiy va keng tarqalgan turlaridan biri-tasviriy san'atdir. Birinchi rasm asarlari qadimgi davrlarga tegishli bo'lgan, ular qadimgi odamlar g'orlarining devorlarida topilgan va juda ham qadimiy hisoblangan. Tasviriy san'at inson ongiga tezda ta'sir etib, unda ezgu hislar uyg'otadigan, kishini ruhlantirib, ma'naviy olamine boyitadigan

san'atdir. Umuman yuqorida aytib o'tilganidek, san'at olami keng qamrovli hisoblanib, hozirgi kunga kelib, zamonaviy o'qituvchi yoshlarni bilim, malaka va ko'nikmalarini asosan dars davomida shakllantirib amalga oshirishimiz lozim. Agar har bir o'qituvchi rasm chizishni bilganda edi, ular dars berishda yuksak samaralarga erishardi, dars mashg'ulotlarini o'zlashtirish ham o'quvchi uchun juda oson va yengil bo'lardi, hatto o'zlashtirishi past o'quvchini bo'lishi ancha qiyin bo'lardi. Shularga ko'ra bugungi maktab o'quvchilariga badiiy bilim va malaka berishga katta e'tibor berilmoqda. Tasviriy san'at darslarida asosan san'atni va borliqni estetik idrok qilish yo'llarini o'zlashtiradi. Bu fan orqali o'quvchilarning fikrlash qobiliyatini, ko'rish xotirasini, estetik hissiyotlari hamda asosiy ijodiy tafakkuri

rivojlanib boradi. Dars jarayonida yangicha zamonaviy interfaol usullar va texnologiyalardan foydalangan holda ularning faolligini oshirish lozim.

Adabiyotlar tahlili: Usul – biror narsa, hodisa, jarayonni o'rganish yoki amalga oshirish tartibi. Voqelikni amaliy va nazariy egallash, o'zlashtirish, o'rganish, bilish uchun yo'l yo'riklar, falsafiy bilimlarni yaratish va asoslash usulidir. Inson faoliyatining barcha sohalarida tegishli usullardan foydalaniladi. Bu usullarning eng umumiy belgisini hisobga olgan holda ularni borliqni amaliy yoki nazariy o'zlashtirish operastiyalarining yoki yo'llarining yig'indisi deyish mumkin. Biror ishni bajarish usulini egallagan inson shu ishni boshqalarga nisbatan tez va juda oson bajara oladi. Usulni ya'ni egallamagan inson esa bu ishni bajarish uchun ko'p vaqt sarflaydi. Texnologiya ("hunarmandchilik ilmi", dan yunoncha techne, "san'at, mahorat, qo'l ayyorligi") yig'indisi texnikasi, ko'nikmalar, usullar tizimidir. Har bir sohaning o'ziga xos texnologiyasi bo'ladi. Texnologiya tushunchasi 60-yillardagi Amerika va G'arbiy Evropada ta'limning isloh qilinishi bilan bog'liq ravishda kirib keldi va B.Blui, J. Koroll, P.YA.Galperin, V.I.Davidov, N.A.Menchinskaya, Z.I.Kalmikova, L.I. Zankov texnologiyalari mashhurdir. O'qitishni tashkil qilishning texnologik yondashuvlari V.P.Bespalko, N.F.Talizina, L.M.Fridman, YU.N.Kulyutkina, G.S.Suxobskoy, T.V.Kudryavsev, A.M. Matyushkin, M.I.Maxmutov kabi aksariyat psixolog va didaktikachilarga taalluqlidir Tadqiqot metodologiyasi. Maqolada oliy ta'lim muassasalarida ta'lim sifatini

baholash tizimi muhokama qilinadi. Uning asosiy tarkibiy omillari va qismlari tavsiflanadi. O'zbekistonda oliy ta'lim muassasalarini reytingini aniqlash mezonlari tahlili qilindi va rivojlangan davlatlar mezonlari bilan solishtirildi. Oliy ta'lim sifatini baholash bo'yicha yondashuvlar o'rganildi.

Tahlillar va natijalar. 2021-yillarda Oliy ta'lim tizimini kompleks rivojlantirish dasturida, pedagogika oliy ta'lim muassasalarida tahsil olayotgan bo'lajak pedagog-kadrlarni yuqori kasbiy bilim, malaka va ko'nikma bilan qurollantirish, ularning kasbiy kompetentligini oshirishga doir vazifalar belgilangan. "Biz o'z oldimizga mamlakatimizda Uchinchi Renessans poydevorini barpo etishdek ulug' maqsadni qo'ygan ekanmiz, buning uchun yangi Xorazmiylar, Beruniylar, Ibn Sinolar, Ulug'beklar, Navoiy va Boburlarni tarbiyalab beradigan muhit va sharoitlarni yaratishimiz kerak. Bunda, avvalo, ta'lim va tarbiyani rivojlantirish, sog'lom turmush tarzini qaror toptirish, ilm-fan va innovatsiyalarni taraqqiy ettirish milliy g'oyamizning asosiy ustunlari bo'lib xizmat qilishi lozim. Ushbu maqsad yo'lida yoshlarimiz o'z oldiga katta marralarni qo'yib, ularga erishishlari uchun keng imkoniyatlar yaratish va har tomonlama ko'mak berish barchamiz uchun eng ustuvor vazifa bo'lishi zarur. Shundagina farzandlarimiz xalqimizning asriy orzu-umidlarini ro'yobga chiqaradigan buyuk va qudratli kuchga aylanadi "O'zbekistan Respublikasini yanada rivojlantirish buyicha harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi PF-4947-sonli farmoni.

«Texnologiya – ishlov berish, holatni o'zgartirish san'ati, mahorati, malakasi va metodlar yig'indisi» (V.M. Shepel). Pedagogik texnologiya – tinglovchi va o'qituvchining ularga zarur sharoit yaratish orqali o'quv jarayonini loyihalashtirish, tashkil etish hamda o'tkazish bo'yicha ular pedagogik faoliyatining har tomonlama o'ylangan modelidir. Pedagogik texnologiya – bu ta'lim shakllarini jadallashtirish vazifasini ko'zlagan o'qitish va bilimlarni o'zlashtirishning barcha jarayonlarini texnika va inson omillarida va ularning birgalikdagi harakatlari vositasida yaratish, tatbiq etish va belgilashning izchil metodidir. Dars jarayonida qo'llaniladigan interfaol usullarini tanlashda avvalambor fanning xususiyatini hisobga olish kerak. Tasviriy san'at darslarini samarali va qiziqarli olib borish uchun o'qituvchi avvalambor kreativ bo'lishi, interfaol usullar va texnologiyalardan o'z o'rnida foydalanib bilishi kerak. Pedagogik texnologiyani yaratish tamoyillarining birinchisi muayyan dars, mavzu, qism, o'quv predmetidan kutilgan asosiy maqsadni shakllantirib olishi; ikkinchisi; umumiy maqsaddan kelib chiqib, darsni yoki o'quv predmetini modullarga ajratib, har bir moduldan kutilgan maqsadni va modullar ichida hal qilinishi lozim bo'lgan masalalar tizimini aniqlab olishi shart. Dars davomidagi oddiy qoida shuki, nazariy darsning dastlabki 20 daqiqasida o'quvchilarga yangi bilimlarni berish amalga oshiriladi, keyin esa bahs-munozara, kichik guruhlarda ishlash va boshqa shu kabi noan'anaviy metodlarni amalga oshirish orqali berilgan bilim mustahkamlanishi lozim. Har qanday

holatda ham nazariy dars jarayonida, masalan faqat ma'ruza o'qiladigan vaqt 20 daqiqadan oshmasligi kerak. Chunki, o'rganishning dastlabki 20 daqiqasi eng samarali, 30 daqiqadan keyin esa o'rganishni davom ettirish motivatsiyasi tezda pasaya boshlaydi. Masalan, "Dizayn san'ati" mavzusini tushuntirishda o'qituvchi nafaqat o'zbek, balki chet ellik rassomlarning ijodiy ishlaridan, hamda o'qituvchi o'zining kompozitsiya (lot.compositio-tuzilish, ijod qilish, g'oya) ishlaridan ham namuna sifatida ko'rsatishi, bu o'quvchilarning bilim, malaka va ko'nikmalarini asosan dars davomida shakllantirib, hamda ularni yaxshiroq taassurotga ega bo'lishlari va ijodiy qobiliyatlarini o'stirishga yordam beradi. Tasviriy san'atda o'quvchilarga nafaqat nazariy jihatidan balki, amaliy jihatidan ko'roq tabiat qo'ynida o'tqazishlari, muzeylarga sayohat uyushtirib turish va albatta ko'proq rasm chizib, yangicha kompozitsiya yaratish bu o'quvchilarga kata ijodiy imkoniyat va ozuqa beradi. Iloji boricha har bir mavzuni, yangi ko'rgazmali qurollar, hayotiy misollar orqali tushuntirish ham bu past o'zlashtiruvchi o'quvchining yaxshiroq tushunish imkoniyati va fanga qiziqishini yanada oshiradi.

Xulosalar. Xulosa sifatida shuni ta'kidlash kerak deb bildikki bu ta'lim amaliyotidagi bilim va harakat o'rtasidagi munosabatlar sohasi, pragmatik yo'naltirilgan shaxs xususiyatlari, ular na bilim, na ko'nikma, va na tajriba sifatida alohida kamaytirilmaydi, balki sinkretik bir butun bo'lib ishlaydi. Buguni kundagi davlatimiz tomonidan yaratilayotgan imkoniyatlardan samarali foydalanish, va yosh tasviriy san'at

fani o'quvchilarini ijodiy fikrlashga chorlash joiz. Tasviriy san'at o'qituvchilarini innovatsion texnologiyalari asosida rivojlantirishda yangicha fikrlash tarzi, mazkur maqolamizda Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarini innovatsion texnologiyalari asosida rivojlantirish masalalari, o'ziga xosliklarini hisobga olgan holda amalga oshirilishi lozim bo'lgan masalalar, shuningdek, bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarini rivojlantirishda, zamonaviy sharoitida yangicha fikrlash tarsi, innovatsion texnologiyalar asosida o'zaro aloqadorligi hamda bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarini innovatsion texnologiyalar asosida tayyorlash bilan, falsafiy-istoriografik xususiyatlari pedagogik-psixologik o'ziga xosliklarni yoritib berildi. Shu fikrlarimizni umumiy qilib birlashtirib aytganda, bugungi

o'quvchi kelajakda ishchi, xizmatchi, dizayner, muhandis, shifokor, o'qituvchi, yurist yoki harbiy mutaxassis yoki boshqa biron bir sohani yaratuvchisi bo'ladilar. Ularni har biri uchun rasm chizish, undan foydalanish lozim bo'ladi. Har qanday oddiy, asbob texnika vositalarini ishlatish va ularni sozlash uchun ham grafik bilim va malakalar kerak bo'ladi. Shu boisdan har bir kishi rasm chizishni, grafik tasvirlarini bilishi maqsadga muvofiqdir. Hayotda inson uchun muvaffaqiyatning asosiy sirlaridan biri, qulay vaziyat kelganda undan foydalanmoqlikka tayyor turishdir. Shunday ekan har doim o'qituvchi o'quvchining qiziqishi, qobiliyatini hisobga olib, darslarda didaktik, noan'anaviy, yangi usul va g'oyaga asoslangan holda, ularning ijodiy faolligini oshira bilishi va mustaqil kasbga yo'llay bilishi kerak.

References:

1. Abdirasilov.S "Tasviriy san'at va o'qitish metodikasi" Toshkent - "Fan va texnologiya" – 2012
2. S.F.Abdirasilov, Boymetov.B, Tolipov.N. "Tasviriy san'at"-T."Cho'lpon" nashriyoti 2012
3. Abdullayev N.U. "San'at tarixi" 1-tom. Toshkent. O'qituvchi, 1986 yil. 4.Хакимова, Г. А., & Кадирова, Н. А. (2021). НАСКАЛЬНАЯ ЖИВОПИСЬ В ПРОИСХОЖДЕНИИ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОГО ИСКУССТВА. Наука и образование сегодня, (5 (64)), 78-80.
4. Жумаев, К. Ж., Ибатова, Н. И., Авезов, Ш. Н., & Ишанкулов, Ш. Ш. (2021). ИСТОРИЯ И РАЗВИТИЕ БАТИКА. European science, (2 (58)), 56-59.Ибатова, Нигора Истамовна, et al. "НАТЮРМОРТ-ЖАНР СРЕДИ ДРУГИХ ЖАНРОВ." European science 2 (58) (2021): 53-56
5. Mamurova D. I., Ibatova N. I., Badieva D. M. THE IMPORTANCE OF USING THE KEYS-STADI INNOVATIVE EDUCATIONAL TECHNOLOGY METHOD IN TRAINING THE IMAGE MODULE OF GEOMETRIC SHAPES //Scientific reports of Bukhara State University. – 2020. – T. 4. – No. 1. – С. 335-338.
6. Сулаймонова, Мухиба Болтаевна, et al. "ДОСТИЖЕНИЕ ЭСТЕТИЧЕСКОЙ И НРАВСТВЕННОЙ ЗРЕЛОСТИ ОБУЧАЮЩИХСЯ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОМУ ИСКУССТВУ." European science 3 (59) (2021): 53-56.
7. Badiiy ta'limda innovatsion jarayonlar:Rivojlanish strategiyasi,nazariyasi va
8. amaliyoti-2021

9. InnovatsionTa'limTexnologiyalariL.V.Golish,D.M.FayzullayevaPedagogiktexnologiyalarni loyihalashtirishvarejalashtirish-Toshkent2001
10. Umumiyo`rtata'limmaktablaridatasviriysan'atfaninio`qitishtexnologiyasi (metodik qo'llanma) Toshkent-2021
11. www.pedagog.uz
12. www.ziyonet.uz